

REGIONÁLNÍ POLITIKA, CÍLE, NÁSTROJE, KLASIFIKACE A ÚLOHA REGIONŮ

doc. Ing. Martina Halásková, Ph.D.

Regionální politika

- ❑ **Regionální politiku státu** definujeme jako politiku, která má „**usměrňovat sektorové politiky státu** tak, aby zohledňovaly specifika jednotlivých **typů území**:
 - ❑ *metropolitních území,*
 - ❑ *aglomerací,*
 - ❑ *regionálních center a jejich venkovského zázemí,*
 - ❑ *strukturálně postižených krajů,*
 - ❑ *hospodářsky a sociálně ohrožených území,*
- ❑ **a která zároveň vytváří vlastní nástroje, jimiž ovlivňuje rozvoj specifických území.**

Pojetí regionální politiky

❑ Můžeme rozlišit **tradiční a moderní pojetí regionální politiky**.

❑ **Moderní pojetí** regionální politiky (**aktivní**) se *snaží využívat rozdílný potenciál regionů a podporovat konkurenceschopnost regionů*.

❖ Tento přístup vede k diverzifikaci rozvojových aktivit a struktury.

❑ **Tradiční pojetí** regionální politiky (**pasivní**) staví na principu solidarity vůči regionům s negativními disparitami.

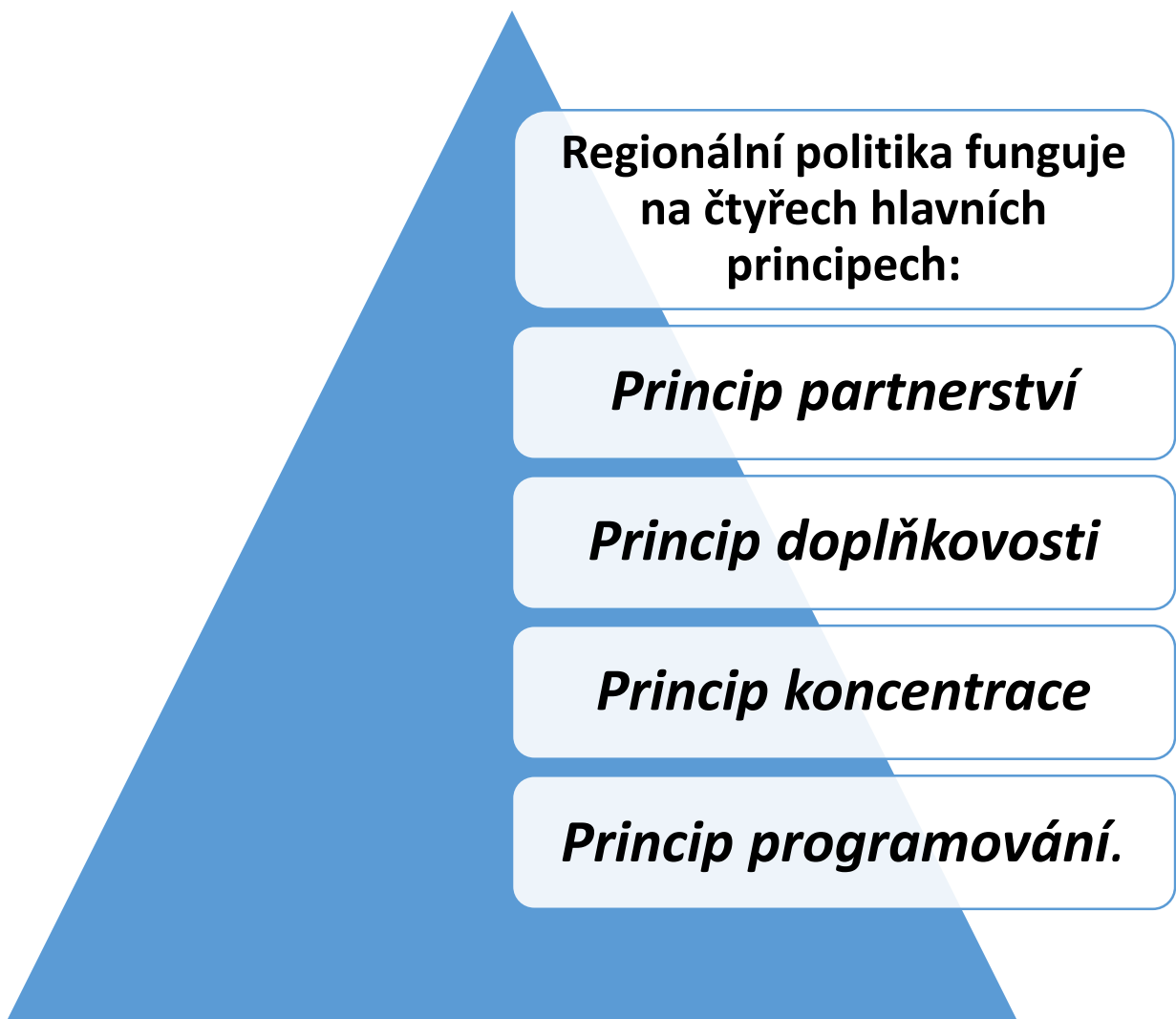
❖ Jeho *snahou je dosáhnout soudržnosti vyššího celku (státu) a zmírňování či přímo eliminace negativních disparit*.

❖ Takový přístup napomáhá ke konvergenci (sbližování) regionů.

Regionální politika EU

- ❑ Regionální politika EU, nazývaná též jako **politika hospodářské a sociální soudržnosti**, je odrazem principu solidarity uvnitř Evropské unie, kdy ***bohatší státy přispívají na rozvoj chudších států a regionů.***
- ❑ Regionální politika EU je hlavní investiční politikou EU.
- ❑ Je zaměřena na všechny regiony a města v Evropské unii s cílem podpořit:
 - ❑ ***vytváření pracovních míst,***
 - ❑ ***konkurenceschopnost podniků,***
 - ❑ ***hospodářský růst,***
 - ❑ ***udržitelný rozvoj a***
 - ❑ ***zlepšit kvalitu života občanů.***

Principy regionální politiky

Regionální politika funguje
na čtyřech hlavních
principech:

Princip partnerství

Princip doplňkovosti

Princip koncentrace

Princip programování.

Principy regionální politiky

- ❑ **Princip partnerství** - princip ukazuje, že na konečné verzi programů se nepodílí pouze vláda daného členského státu, ale že se mohou zapojit i jiné instituty (orgány z odvětví životního prostředí nebo zástupci z oblasti neziskového sektoru atd.). Jde o názory, které jsou velmi potřebné při vytváření jednotlivých programů.
- ❑ **Princip doplňkovosti** - U tohoto principu je podstatné, že na každém programu vyskytujícím se v každém členském státu musí podílet jakýkoliv finanční zdroj z daného území. Tato podmínka je velice přísně kontrolována, protože podpora ze strany Evropské unie má být pouze doplňková, a proto by nemělo docházet k nahrazování národních zdrojů.
- ❑ **Princip koncentrace** - V tomto principu jde o to, že regionální politika a její nástroje mají být směřovány hlavně na pomoc těm nejvíce zaostalým regionům a vše k tomu soustřeďovat.
- ❑ **Princip programování** - princip ukazuje, jak důležitá je samotná příprava a víceletá udržitelnost daných programů. Je podstatné, aby zpracované programy dlouhodobě zvyšovaly ekonomickou a sociální úroveň, a to převážně těm nejvíce zaostalým regionům.
- ❑ **Princip hodnocení, monitorování a transparentnosti** - Tento princip má přispět k tomu, aby využití podpory ze strany Evropské unie bylo co nejvíce efektivní. Postupů hodnotících správné fungování programů je spousta a jsou doplněny o hodnocení monitorujících orgánů, které hlídají realizaci všech projektů v daném programu. Aby hodnocení bylo stále transparentní a nezávislé, musejí být striktně dané všechny kompetence monitorujících orgánů.

Regionální politika EU

- Regionální politika má v současné době podobu:
 - postupného *vydělování hlavních cílů*,
 - *prohlubování kohezní politiky* a navýšování jejího finančního objemu a
 - *decentralizace podpory* směrem do členských států a jejich regionů.
 - Nastavení regionální politiky EU se *odlišuje v jednotlivých programovacích obdobích*, pro které stanovuje Evropská unie specifické cíle a podmínky čerpání ze zdrojů EU.

Cíle regionální politiky

❑ Mezi základní **cíle regionální politiky** patří:

❑ *udržitelný rozvoj regionů zaměřený na jejich soudržnost a*

❑ *zvyšování konkurenceschopnosti:*

❑ každý region by měl mít příležitosti ke svému vyváženému rozvoji odpovídajícímu jeho potenciálu a specifickým stránkám.

❑ Cílem regionální politiky EU je:

❑ *snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů,*

❑ *snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a*

❑ *posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti* za účelem rozvoje EU.

❑ Zvláštní pozornost věnuje regionální politika specifickým problémům *rozvoje měst a venkovských oblastí.*

Cíle regionální politiky EU

- **Současná regionální politika EU** se snaží o naplnění obou přístupů a ***zajištění dalších cílů:***
 - ❑ **Solidarita**, jejímž základním principem je solidarita *mezi silnějšími a slabšími a znevýhodněnými regiony.*
 - ❑ **Soudržnost** podmíněná *rovnými příležitostmi k rozvoji všech územních celků,*
 - ❑ **Hospodářský růst** umožňující *odstraňování disparit a plné využívání potenciálu regionů,*
 - ❑ **Konkurenceschopnost** a její posilování,
 - ❑ **Udržitelný rozvoj**, který vyžaduje *vyvážený vztah ekonomické, sociální a environmentální složky rozvoje.*

Nástroje regionální politiky

Přehled nástrojů regionální politiky

Regionální politika využívá k dosažení svých cílů řadu nástrojů, které mají různou podobu a **podle povahy je možné je rozčlenit na:**

Makroekonomické

Mikroekonomické

Ostatní

Finanční

Nefinanční

Nástroje regionální politiky

Makroekonomické nástroje

- **Fiskální politika** (např. regionalizace daní a odvodů, snížená sazba daní v určitých podporovaných regionech),
- **Monetární politika** (např. usnadnění přístupu k úvěrům v určitých regionech),
- **Protekcionismus** (např. uvalení dovozních limitů a cel na produkty vyráběné v upadajících regionech).

Mikroekonomické nástroje

- Jedná se o ovlivňování **rozhodování ekonomických subjektů o jejich lokalizaci**:
- **Realokace pracovních sil** (např. částečná úhrada nákladů na stěhování, výkup nemovitostí či podpora při nákupu nového bytu),
- **Realokace kapitálu** (např. kapitálové subvence, subvence na pracovní sílu, levné půjčky, snížené daně).

Ostatní nástroje

- Používají se spíše výjimečně, jedná se o:
- **Administrativní nástroje** (např. správní rozhodnutí o zastavení ekonomické činnosti nevhodné z hlediska potřeb rozvoje území),
- **Institucionální nástroje** např. regionální rozvojové agentury.

Nástroje regionální politiky

Finanční nástroje

- **Neinvestiční a investiční pobídky** - finanční transfery a nevratné dotace, granty, náhrady části vynaložených nákladů, úroková zvýhodnění, úvěry a půjčky, záruky na úvěry a půjčky,
- **Kapitálové podílctví**,
- **Daňová zvýhodnění** - daňové prázdny, slevy na daních, slevy na sociálním a jiném zákon-ném pojištění,
- **Rozpočtová zvýhodnění** - zvýhodnění v odvodech rozpočtových příjmů, mimořádné dotace rozpočtů

Nefinanční nástroje

- **Administrativní nástroje** - legislativní úpravy regionální politiky, zákazy, restriktivní a administrativní opatření),
- **Institucionální nástroje** – instituce, které zabezpečují opatření regionální politiky, projekty a programy (využívání zdrojů EU),
- **Věcné a jiné nefinanční nástroje** - poskytování poradenských služeb subjektům z regionu, propagace regionu a poradenství zahraničním investorům, vytváření a zpřístupňování zvláštních hospodářských zón ekonomickým subjektům.

Nástroje regionální politiky

❑ Obecně lze **nástroje regionální politiky** na národní úrovni rozdělit na **7 základních kategorií**.

❑ Jedná se o:

- ❖ *infrastrukturní pomoc,*
- ❖ *finanční podněty,*
- ❖ *restriktivní prostředky,*
- ❖ *decentralizaci vládních úřadů,*
- ❖ *regionální alokaci veřejných investic a vládních zakázek,*
- ❖ *regionální rozvojové agentury,*
- ❖ *makropolitické nástroje.*

Nástroje regionální politiky

□ Mezi konkrétní nástroje regionální politiky patří v ČR např.

□ *dotační programy na podporu podnikání, které jsou často zaměřované na malé a střední podniky, mikropodniky nebo Start-upy.*

□ Programy bývají vyhlašovány příslušnými krajskými úřady a bývá na ně využito prostředků z fondů EU.

Nositelé regionální politiky

- Hlavními nositeli regionální politiky jsou:
 - ❑ Regionální samosprávy (orgány územní samosprávy – kraje),
 - ❑ Regionální rady (u regionů soudržnosti),
 - ❑ Regionální (rozvojové) agentury,
 - ❑ Poradní a koordinační orgány (Řídící a koordinační výbor),
 - ❑ Výbory regionálního rozvoje,
 - ❑ Rozvojové agentury s celostátní nebo regionální působností.

Regionální politika (2021-2027)

- ❑ Regionální politika pro období 2021-2027 představuje:
 - ✓ *investici do národních a regionálních programů,*
 - ✓ *včetně programů na podporu růstu, zaměstnanosti, sociální integrace a lepší spolupráce.*
- ❑ Politika EU investuje prostřednictvím své regionální politiky i *do místních projektů* a zaměřuje se na všechny regiony a města EU.
- ❑ Zahrnuje *opatření na podporu hospodářského růstu, tvorby pracovních míst a zlepšení kvality života* prostřednictvím strategických investic.
- ❑ Jedná se o *aktivní formu evropské solidarity*- příležitostí mohou využít i lidé v méně rozvinutých regionech.

Regionální politika 2021-2027

Finance na
regionální
politiku pro
období
2021- 2027
jsou
rozdělovány
následovně:

- ❑ **40 % pro více rozvinuté regiony;**
- ❑ **50% pro více rozvinuté regiony, které v období 2014-2020 byly přechodové s HDP na hlavu méně než 100 % evropského průměru;**
- ❑ **60% pro přechodové regiony;**
- ❑ **70% pro přechodové regiony, které v období 2014-2020 byly méně rozvinuté;**
- ❑ **85% pro méně rozvinuté.**

Cíle regionální politiky pro období 2021- 2027

Pro období
2021-2027
politika
soudržnosti
zaměřuje své
zdroje na 5
„tematických
cílů“:

- ❑ Cíle regionální politiky pro období 2021- 2027 tvoří:
- *1) Inteligentnější Evropa,*
- *2) Zelenější, bezuhlíková Evropa,*
- *3) Propojenější Evropa,*
- *4) Sociálněji Evropa,*
- *5) Evropa bližší občanům.*

Cíle regionální politiky pro období 2021- 2027

- ❑1) **Inteligentnější Evropa** díky *inovacím, digitalizaci, ekonomické transformaci* a podpoře malých a středních podniků;
- ❑2) **Zelenější, bezuhlíková Evropa** díky provádění Pařížské dohody a investicím do *transformace energetiky, obnovitelných zdrojů* a boje proti změně klimatu;
- ❑3) **Propojenější Evropa** díky strategickým *dopravním a digitálním sítím*;
- ❑4) **Sociálněji Evropa** díky provádění Evropského pilíře sociálních práv a *podpoře kvalitní zaměstnanosti, vzdělávání, dovedností, sociálního začleňování* a rovného přístupu ke zdravotní péči;
- ❑5) **Evropa bližší občanům** díky podpoře místně vedených strategií rozvoje a *udržitelného rozvoje měst* v celé EU.

Cíle regionální politiky pro období 2021-2027

❑ Většina investic z **Evropského fondu pro regionální rozvoj** a **Fondu soudržnosti** směřuje na první dva cíle:

❖ **Inteligentnější Evropa** a

❖ **Zelenější Evropa.**

❑ **Členské státy mají do těchto priorit investovat 65% až 85% svých přidělů z těchto dvou fondů, v závislosti na svém relativním bohatství.**

Hlavní prvky modernizované politiky soudržnosti

❑ **Zaměření na klíčové investiční priority**, kde může EU nejvíce pomoci:

- převážná část investic směřuje *na inovace, podporu malých podniků, digitální technologie a modernizaci průmyslu*.

❑ **Politika soudržnosti pro všechny regiony a individuálnější přístup k regionálnímu rozvoji:**

- Investice do všech regionů, individuální přístup, místní vedení:

❑ **Méně početná, jasnější a stručnější pravidla a pružnější rámec:**

- Zjednodušení přístupu k prostředkům, jeden soubor pravidel, přizpůsobení se potřebám.

❑ **Posílení vazby na evropský semestr pro zlepšení investičního prostředí v Evropě.**

Klasifikace a vymezení regionů

- ❑ **Region** je jakýkoliv územní celek, který je podle jednoho či více znaků (kritérií) **vyčlenitelný** z širšího území, jenž je pomocí těchto znaků vymezován pro konkrétní účel, nebo mu v uspořádání přísluší konkrétní funkce.
- ❑ **Vymezení regionu** se používá v *nejrůznějších kontextech a v různých vědních disciplínách (geografických, sociologických, ekonomických, politických).*

Vymezení regionu

- ❑ V odborné literatuře **neexistuje konsenzus nebo ustálená typologie regionů**, která by mohla sjednotit různorodá východiska a mohla být měřítkem pro další výzkum regionální politiky.

- ❑ Region můžeme definovat z hlediska:

- ✓ *infrastruktury,*

- ✓ *kultury,*

- ✓ *historického,*

- ✓ *pro různé výzkumné účely a analýzy,*

- ✓ *jako statistickou jednotku,*

- ✓ *pro potřeby veřejné správy apod.*

Vymezení regionu

- ❑ Základem pro jakékoliv vymezení regionu bývá jeho ***geografické vymezení***.
- ❑ Od geografického regionu se odvozují další typy regionů jako:
 - ❖ ***urbanistický,***
 - ❖ ***sociální,***
 - ❖ ***ekonomický region.***
- ❑ Regiony jsou obvykle charakterizovány na základě více kritérií.

Vymezení regionu dle stejnorodosti

□ Rozlišujeme:

□ **1) Homogenní region**

bývá vymezen na základě kritérií stejnorodosti (homogeneity).

❖ Homogenní region se vyznačuje *maximální vnitřní homogenitou a maximální vnější heterogenitou*.

□ **2) Heterogenní region**

je jednotný ve vztahu jeho vnitřní struktury nebo organizace.

□ Sestává z *nodálního centra* (příp. několika nodálních center) a *zázemí*.

Typy regionů

**V literatuře
se
setkáváme i
s vymezením
dalších typů
regionů tj.:**

- **s přirozenými regiony,**
- **administrativními a funkčními (účelovými) regiony),**
- **euroregiony** (jsou vymezeny geograficky a institucionálně) nebo
- **s politickými regiony** (Panregion, transhraniční, mezihraniční region).

Typy regionů dle hierarchie

Regiony dle hierarchie

Makroregiony

zahrnují celé území státu, jedná se o **vnitřně vysoce integrovaný region** z hlediska ekonomického, národnostního a politického.

Mezoregiony

jsou územní jednotky, jejichž vymezení je jen částečně vázáno na prostorové vztahy obyvatelstva.

Jsou vnímány jako **významné koncentrační prostory sociálně-ekonomických aktivit**, velký význam mají kvartérní a kvinterní činnosti.

Významnými **mezoregionálními procesy** jsou: **nedenní dojíždka za prací, migrace obyvatelstva, dojíždka do hierarchicky vyšších zařízení služeb**

Mikroregiony

obvykle vznikají jako **dobrovolné svazky obcí** na základě obecní iniciativy, tvoří je minimálně dvě a více obcí.

Kritéria členění regionů

Regiony podle územního prostoru:

- *Subnacionální regiony,*
- *Supranacionální regiony,*
- *Transnacionální regiony.*

Regiony dle stupně ekonomického rozvoje:

- *Rozvinuté či rozvíjející se regiony,*
- *Regiony s průměrnou nebo nižší dynamikou rozvoje,*
- *Zaostávající či jinak problémové regiony.*

Regiony se soustředěnou podporou státu:

- *Strukturálně postižené regiony,*
- *Hospodářsky slabé regiony,*
- *Venkovské a ostatní regiony.*

Regiony podle faktorů regionální konkurenceschopnosti

- *Regiony jako místa vývozní specializace,*
- *Regiony jako zdroje rostoucích výnosů,*
- *Znalostní regiony.*

Regiony dle stupně ekonomického rozvoje

□ Rozvinuté či rozvíjející se regiony

- ❖ Mají schopnost kontinuálně se přizpůsobovat novým podmínkám na trhu statků a služeb.
- ❖ Přitahují *zájem domácích a zahraničních investorů*,
- ❖ jsou přístupné vnitřním i vnějším aktivitám,
- ❖ Mají *vysoký růstový potenciál*
- ❖ na jejich území je vybudováno velké množství průmyslových zón.

□ Regiony s průměrnou nebo nižší dynamikou rozvoje

- ❖ Oblasti, které vykazují velmi dobré výsledky určitých ukazatelů (hlavně aglomerace krajských měst),
 - ❖ v jiných ukazatelích ale nedosahují průměru.
- ❖ Bariérou pro některé kraje je *špatná dopravní dostupnost a existence periferních území*.

Regiony dle stupně ekonomického rozvoje

□ Zaostávající či jinak problémové regiony

□ Jsou to oblasti dlouhodobě vystavené negativním ekonomickým vlivům. **Jejich společným znakem** je zejména :

- ❖ *Pomalý růst,*
- ❖ *Poměrně vysoká míra nezaměstnanosti,*
- ❖ *Velké rozdíly v příjmech,*
- ❖ *Úbytek obyvatel zejména v ekonomicky aktivním věku,*
- ❖ *Nekonkurenceschopné firmy,*
- ❖ *Neadekvátní sektorová struktura,*
- ❖ *Špatná infrastruktura,*
- ❖ *Nízká kvalita lidských zdrojů,*
- ❖ *Vzdálenost od centra.*

Regiony se soustředěnou podporou státu

- ❑ **Strukturálně postižené kraje** jsou území s vysokým *zastoupením těžebního a těžkého průmyslu* s vysokým stupněm urbanizace.
- ❑ Jejich průmyslová základna prochází výraznou *restrukturalizací spojenou s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti*.
- ❑ Do strukturálně postižených regionů jsou vynakládány značné finanční prostředky.
- ❑ **Hospodářsky a sociálně ohrožená území** se geograficky do určité míry překrývají s územím *regionálních center a jejich venkovského zázemí* nebo
- ❑ *strukturálně postiženými kraji*,
- ❑ často tak profitují z podpor poskytovaných do tohoto typu území.

Regiony se soustředěnou podporou státu

- ❑ Další typ těchto regionů tvoří **venkovské a ostatní regiony**.
- **Venkovské sídlo** mělo převážně zemědělskou, produkční funkci, dnes ji nahrazuje převážně **funkce obytná, rekreační nebo kombinace obou**.
- **Městská sídla** jsou historicky mladší než venkovská a od venkovských sídel se oddělila s rozvojem směny, obchodu a řemesel.
- ❑ **Venkovské regiony** - Dle OECD a typologie EDORA existuje několik vymezení venkova a venkovských oblastí jako:
 - ❖ *regiony významně venkovské,*
 - ❖ *převážně venkovské,*
 - ❖ *zemědělské,*
 - ❖ *spotřební venkov,*
 - ❖ *diverzifikovaný venkov se silným sekundárním sektorem,*
 - ❖ *venkovský prostor (přechodný a odlehlý),*
 - ❖ *příměstský venkov,*
 - ❖ *odlehlý venkov* a jiné.

Metropolitní oblasti a aglomerace

- ❑ **Metropolitní oblast** definuje evropský hospodářský a sociální výbor, buď jako **velké město** nebo jako **polycentrickou skupinu měst**. Obě kategorie zahrnují menší okolní obce a venkovské oblasti.
- ❑ Metropolitní oblast má nejméně 500 000 obyvatel.
- ❑ Jedná se o funkční regiony, které **tvoří rozsáhlé hospodářské oblasti a trhy práce**.
- ❑ Tyto oblasti jsou **hlavními uzly transevropské dopravní sítě** a samy představují složité dopravní sítě.
- ❑ **Metropolitní oblasti a aglomerace** pak představují **oblasti výzkumu a vývoje**, v nichž se koncentruje převážná část výzkumných a inovačních kapacit.
- ❑ Jedním z nových nástrojů podpory VaVal aktivit v regionech je program Technologické agentury ČR SIGMA, jehož prostřednictvím má Česko k dispozici národní program na podporu a rozvoj regionální výzkumné a inovační kapacity.

Program SIGMA

- ❑ Nový program Technologické agentury České republiky (TAČR).
 - ❑ Jeho zaměření je na podporu komercializace VaVal+.
 - ❑ Program je určen pro:
- ❑ **Podniky** (malý, střední, velký; v roli hlavního uchazeče nebo i jako další účastník),
 - ❑ **výzkumné organizace** (pouze jako další účastník).
- ❑ V návrhu projektu musí být (v roli dalšího účastníka) **minimálně jeden** z následujících zahraničních partnerů:
 - *French National Research Agency,*
 - *Korea Institute of Energy Technology Evaluation and Planning,*
 - *Korea Institute for Advancement of Technology,*
 - *Saxon State Ministry for Economic Affairs, Labour and Transport,*
 - *Department of Energy of the United States of America,*
 - *Tchaj-wan Ministry of Economic Affairs,*
 - *Tchaj-wan National Science and Technology Council.*

Program SIGMA-podpora a výše dotace

❑ **Výše dotace:** max. 20 mil Kč. ;

❑ **Míra podpory:** až 75%.

❑ **Podporu lze čerpat na:**

- ❖ **Osobní náklady** - výzkumní pracovníci, vývojáři, technici, testeři a ostatní podpůrný personál v rozsahu nezbytném pro účely projektu (vč. odvodů za zaměstnavatele).
- ❖ **Náklady na nástroje, přístroje a vybavení** ve formě odpisů (např. brusky, frézy, CNC centrum, servery, vysokokapacitní PC).
- ❖ **Náklady na smluvní výzkum** (např. spolupráce s vysokými školami nebo jinými podniky).
- ❖ **Ostatní přímé náklady** jako jsou náklady na materiál, drobný hmotný a nehmotný majetek, cestovné, ochranu práv duševního vlastnictví, poznatky a patenty zakoupené v rámci licence a další služby využité výhradně pro účely projektu.
- ❖ **Ostatní nepřímé náklady** - 25 % ze způsobilých výdajů na pokrytí všeho, co je důležité pro chod projektu, ale přímo s výzkumem nesouvisí (energie, kancelářské potřeby, účetní služby a další provozní výdaje).